

⁹⁴ BFL VII.18-d. 5. d. IV. 5/13/1920.

⁹⁵ Uo.

⁹⁶ *8 Órai Ujság*. 1920. (július 19.) 157. sz. 3. p.

⁹⁷ *Pesti Hírlap*. 1920. (július 20.) 171. sz. 3. p.

⁹⁸ *8 Órai Ujság*. 1920. (augusztus 4.) 171. sz. 3. p.

⁹⁹ *8 Órai Ujság*. 1921. (szeptember 22.) 210. sz. 3. p.

¹⁰⁰ HU–ELTEL 7.a.21. 1920–1921. *Jegyzőkönyv [...] 1921. június 1-én tartott V. rk. üléséről*, 188. p.

¹⁰¹ Uo. *Jegyzőkönyv [...] 1921. június 17-én tartott VII. rk. üléséről*, 196. p.

¹⁰² *8 Órai Ujság*. 1921. (szeptember 22.) 210. sz. 3. p.

¹⁰³ *Az Ujság*. 1921. (szeptember 22.) 210. sz. 3. p.

KÖNYVEKRŐL

Heil Kristóf Mihály

Magyarország, 1921

Veszprémy László Bernát: *1921. A Horthy-rendszer megszilárdulásának története*
Budapest, 2021. Jaffa Kiadó, 280 p.
ISBN 9789634754596

2021 októberében mutatták be Veszprémy László Bernát *1921. A Horthy-rendszer megszilárdulásának története* című kötetét. Veszprémy 2016-ban szerzett alapszakos történelemszakszempontot a Károli Gáspár Református Egyetemen, majd az Amszterdami Egyetemen végezte mesterszakos tanulmányait. A fiatal történész kutatási területe az esztétörténet és a zsidóság története, kutatott Angliában, Hollandiában, Izraelben és számos szomszédos országban, mindamellett, hogy több magyarországi kutatóintézet és folyóirat munkatársa volt már, jelenleg az Eötvös Loránd Tudományegyetem Történelemtudományi Doktori Iskolájának doktorjelöltje.

Veszprémy nem elsőkötetes szerző. 2019-ben jelent meg első monográfiája – ugyancsak a Jaffa Kiadó gondozásában, a *Modern magyar történelem* sorozatban – *Gyilkos irodák. A magyar közigazgatás, német megszállás és a holokauszt* címmel, amelyben a Horthy-rendszer végét jelentő 1944-es esztendőt vizsgálja. Ezzel szemben új kötetében a kormányzó hatalomra jutását követő évet, az új Magyarország kiépítésének kezdeteit, a *systema* megtelepedésének és berendezkedésének évét, azaz az 1921-es esztendőt állította középpontba. Angolszász mintát követve 1921 esemény-, társadalom- és politikatörténetét is tágabb kontextusba kívánta helyezni.

A *Bevezető* fejezetben a szerző kitűnő érzékkel és bőséges elsődleges forrást használva lebbenti fel a függőnyt, és enged bepillantást a műre: Horthy „udvari” luxusvonata elindul, és diadalmas robog végig az országon, miközben az állomásokon az olvasó elé tárja a szerző a könyv következő hat fejezetének kulcskérdéseit. Úgy mint az új Magyarország öndefiníciós nehézségeit, a nacionalizmust és

az antiszemizmust, a vallás- és kultúrharcolt, a revízió és a konszolidáció, valamint a királypuccsok ügyét. Szimbolikus, ahogy a kormányzó és hívei a kötet elején a Turánra keresztelt díszes Ganz dízelvonaton érkeznek meg, közel negyedévszázad múltán, a korszak végét jelentő évben azonban százazteket raktak vagonokba és hurcoltak el munka- vagy frontszolgálatra, illetve haláltáborokba. Talán e fejezetben tetszik vissza a legnyilvánvalóbban a szerző (társ)témavezető *doctor paterének*, Ablonczy Balázsnak, illetve Hatos Pálnak a hatása.

Veszprémy vállalt célja – a Romsics Ignác által is már több ízben kiemelt év – a Horthy-rendszer „egyik legmeghatározóbb évének”, az 1921-es esztendőnek – hiánypótló – feltárása, ahogy erre ez idáig még senki sem vállalkozott, pedig többen rávilágítottak már ennek az évnek a jelentőségére. Veszprémy ismeri a korszakra vonatkozó történeti szakirodalmat, de elsődlegesen primer – sok esetben újszerű – forrásokra támaszkodik. A bőséges apparátus négy tucat különböző levéltárból, irattárból, hagyatékból és forráskiadványból és még ennél is számosabb folyóiratból és más irodalmi művekből származó forrásokra épít.

Veszprémi a bevezetőt követő első tematizált *A régi Magyarországot akarjuk, de a régi Magyarország hibái nélkül – Az új rendszer önmeghatározása és viszonya a forradalmakhoz* című fejezetben vezeti fel a korszakot, azonban nem ad biztonságot nyújtó térképet a háborús vereséget követő trianoni határok mögé szorult, a demokratikus átrendeződést és a Tanácsköztársaságot is átvészelt ország megismeréséhez. Egyből – a valóban izgalmas és érdekes – mellékvágányokra tereli a gyanútlan olvasót, aki – nem történész vagy legalábbis a korszak lelkes ismerője lévén – könnyedén elkeveredhet a nevek, események és eszmék rengetegében. Azonban a korszakról tájékozott olvasó annál jobban élvezheti a sallangmentesen egymás után fűzött beszédek és visszaemlékezések a politikai átmenet nehézségeiről, a történelmi szembenézés hiányáról és a „köpönyegforgatókról”.

A harmadik *Eligazodni Magyarországon – Nacionalizmus, antiszemizmus és vívódó nemzeti önkép* című fejezetben a szerző a már jobban ismert, a háborús vereséget és Trianont követő letargikus hangulat hatására eluralkodott szélsőségeket mutatja be. Az 1920-as években széles körben – meglepő helyeken is – elharapódzó antiszemita kitérések végig nagy hangsúlyt kapnak a kötetben. (Ez a történeti hűség mellett elsősorban a kutató-szerző tudományos érdeklődési körének és valóban mély forrásismeretének is köszönhető.) Veszprémy szintén utal a – mestere

által már alaposan feltárt¹ – keletre fordulás, a turanizmus széles körű – politikai és társadalmi beágyazottságtól független – térnyerésére. A szerző miniszteri alkalmazottaktól és vidéki újságíróktól kezdve a politikai, vallási és irodalmi élet színe-javáig számos példával szemlélteti az 1920-as évek első felének magyar közhangulatát.

A következő fejezet (*A kultúrharc árnyéka – Katolikus–protestáns ellentétek és közerkölcsök*) az ország vallási megosztottságán alapuló kultúrharcot, a katolikus és protestáns, valamint zsidó ellentéteket mutatja be. A kurzus keresztény öndefiníciója világos volt: a „mi” a katolikus és protestáns egyházak híve és a „ti” a nem keresztény (tehát jellemzően zsidó) vallás(ok) követői voltak. A sok kritikát kapott nézet azonban nemcsak lövészárkokat ásott a társadalomban, hanem be is temetett néhányat. A katolikus–protestáns közeledésen túl szorosabbra fűzte a protestáns egyházak viszonyát is.

Az ötödik – *A szociális igazságok mintaállama – társadalom és társadalompolitika* című fejezet újra a részletekbe merül. Nem a társadalom szélesebb rétegeire kiterjedő alapvető jelentőségű ügyeknél, vagy akár a *numerus clausus* kérdésénél, hanem számos életszagú forrásfeldolgozást tár az olvasó elé a szerző, amelyek mindegyike a háborús vereséget, a forradalmakat és a román megszállást követő társadalmi feszültségek kezelésére szolgáló szociális gondoskodás letétjei. A parasztság életkörülményein túl kiemelten foglalkozik a szerző „a korszak társadalompolitikai törekvéseinek fő alanyaival”, a veteránokkal és hadirokkantakkal, valamint a korrupció és a társadalmi újraelosztás, az elcsatolt területekről elmenekült ún. vagonlakók ügyével.

A hatodik – *Ha voltak is szeplők – Revíziós sikerek és erőszak Baranyában és Nyugat-Magyarországon* című – fejezetnek témát adó revíziós események valószínűleg a legközismertebbek és a legfeldogozottabbak a kötet által érintett kérdések közül. Nem véletlen, hogy Veszprém talán itt támaszkodik leginkább a szakirodalomra (elsősorban Fogarassy László munkásságára).

A záró – *Az Ősi magyar történet – Legitimizmus, királypuccsok és politikai konszolidáció* című – fejezetben a szerző az 1921. április és október közötti restaurációs kísérleteket és azok utózményeit tárgyalja már ismert és azokat kiegészítő jellegű források segítségével. E fejezetben a történeti szakirodalom mellett jogosan hiányolhatja az olvasó a jogtörténészek által írt munkákat – például Bölöny József vagy Csizmadia Andor műveit – a szövegből.

Összességében a kötet bátran ajánlható a történelem iránt érdeklődők és a korszakkal foglalkozó szűkebb szakma kezébe is, hiszen Veszprém a tőle megszo-

kott gondossággal kezeli széles forrásbázisát, s bár számos, a Horthy-rendszert alapvetően meghatározó, elsősorban közjogi kérdést nem tárgyal, de az általa kiválasztott ügyek tekintetében alapos kutatómunkájának köszönhetően számos új és releváns forrással bővíti tudásunk.

Jegyzet

¹ ABLONCZY Balázs: *Keletre Magyar. A magyar turanizmus története*. Budapest, 2016. Jaffa Kiadó.

